

Sygn. akt V CSK 672/15

POSTANOWIENIE

Dnia 6 maja 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marta Romańska

w sprawie z wniosku J. W. i K. W.
przy uczestnictwie T. [...] S.A. w K.
o ustanowienie służebności przesyłu,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 6 maja 2016 r.,
na skutek skargi kasacyjnej wnioskodawców
od postanowienia Sądu Okręgowego w B.
z dnia 30 lipca 2015 r., sygn. akt II Ca [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁹ § 1 k.p.c.). Obowiązkiem skarżącego jest sformułowanie i uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w nawiązaniu do tych przesłanek (art. 398⁴ § 2 k.p.c.), gdyż tylko wtedy może być osiągnięty cel wymagań przewidzianych w art. 398⁴ § 2 k.p.c. Rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania jest konsekwencją oceny, czy okoliczności powołane przez skarżącego odpowiadają tym, o których jest mowa w art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Wnioskodawca wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), które sformułował w formie pytań: „1) czy dopuszczalne jest ustanowienie służebności gruntowej odpowiadającej służebności przesyłu bez określenia nieruchomości władnącej? 2) czy jest dopuszczalne rozpoznanie zarzutu zasiedzenia, który został podniesiony bez wskazania konkretnej treści zasiedzenia służebności tj. niewskazania sposobu wykonania prawa, którego dotyczy zasiedzenie oraz strefy, na której może być wykonywane; 3) jaka jest treść służebności przesyłu zasiedzianej przez Uczestnika w sytuacji gdy Uczestnik ten podniósł zarzut jedynie w stosunku do korzystania z przestrzeni powierzchni nad gruntem należącym do Wnioskodawcy? 4) czy służebność przesyłu uregulowana w art. 305¹ do 305⁴ k.c. jest szczególnym rodzajem służebności gruntowej? 5) a w razie udzielenia odpowiedzi negatywnej na pierwsze pytanie - czy przed uregulowaniem w art. 305¹ do 305⁴ k.c. służebności przesyłu dopuszczalne było nabycie w drodze zasiedzenia służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu na rzecz przedsiębiorstwa? 6) a w razie udzielenia negatywnej odpowiedzi na drugie pytanie - czy okres posiadania przez przedsiębiorstwo nieruchomości w zakresie odpowiadającym służebności przesyłu przed jej uregulowaniem w art. 305¹ do 305⁴ k.c. podlega zaliczeniu do okresu posiadania niezbędnego do jej zasiedzenia?"

Zgodnie z ustaloną linią orzecznictwa powołanie się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego jako przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wymaga wskazania problemu o charakterze abstrakcyjnym, nierozstrzygniętego w dotychczasowym orzecznictwie i wymagającego pogłębionej wykładni (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 2 października 2001 r., I PKN 129/01, OSNP 2003, nr 18, poz. 436). Skarżący powinien to zagadnienie sformułować oraz przedstawić argumentację jurystyczną uzasadniającą tezę o możliwości rozbieżnych ocen prawnych w związku ze stosowaniem przepisów, na tle których zagadnienie powstało. Zagadnienie to powinno być nadto „istotne” z uwagi na wagę przedstawionego przez skarżącego problemu interpretacyjnego dla systemu prawa. Skoro jednak skarga kasacyjna wnoszona jest w konkretnej sprawie, to zarówno

charakter zgłoszonego w niej roszczenia, jak i ustalony przez sądy *meriti* stan faktyczny, którym Sąd Najwyższy jest związany (art. 398³ § 3 i art. 398¹³ § 2 k.p.c.), musi pozostawać w związku z przedstawionym przez skarżącego zagadnieniem prawnym i pozwalać na jego rozstrzygnięcie.

W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wnioskodawca wskazał na zagadnienie prawne przez sformułowanie pytań, które przedstawił w kontekście przepisów prawnych i orzecznictwa. Pominął jednak, że w najnowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego odnoszącym się do zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu wypracowane zostały odpowiedzi na stawiane przez niego pytania.

Służebność o treści odpowiadającej służebności przesyłu polega na posadowieniu na cudzej nieruchomości urządzeń służących np. do przesyłania energii oraz na dostępie do nich, w celu zachowania ich w stanie technicznym zdatnym do takiego użytku. Tym uprawnieniom przedsiębiorcy odpowiada obowiązek właściciela powstrzymania się od działań, które mogłyby uniemożliwić wykonanie uprawnień o treści przytoczonej wyżej. Na treść tej służebności składa się zatem uprawnienie do żądania od właściciela nieruchomości, by powstrzymał się od pewnych form wykonywania własnego prawa do niej, w miejscu, przez które przebiegają urządzenia przesyłowe.

Na bazie stanowiska zajętego przez Sąd Najwyższy w uchwale z 17 stycznia 2003 r., III CZP 79/02 (OSNC 2003, nr 11, poz. 142) w orzecznictwie wypracowana została teza, że skoro przed 3 sierpnia 2008 r. możliwe było umowne nabycie służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu, to dopuszczalne było także jej nabycie w drodze zasiedzenia na podstawie art. 292 k.c. Początkowo pogląd ten kształtował linię orzecniczą dopuszczającą wprowadzenie możliwości zasiedzenia służebności, ale w „klasycznej” dla służebności gruntowej postaci, a zatem na rzecz każdorazowego właściciela nieruchomości władnącej, którą wnioskodawca musiał zidentyfikować. W kolejnych orzeczeniach Sąd Najwyższy argumentował, iż okoliczność, że służebność gruntowa zwiększy użyteczność przedsiębiorstwa prowadzonego przez właściciela nieruchomości nie może automatycznie wykluczać istnienia nieruchomości władnącej. W skład

przedsiębiorstwa mogą wchodzić także nieruchomości (art. 55¹ pkt 2 k.c.), a funkcjonowanie przedsiębiorstwa energetycznego bez takich nieruchomości jest trudne do wyobrażenia. Bez znaczenia jest, że w skład przedsiębiorstwa wchodzi wiele nieruchomości. Ułatwienie funkcjonowania przedsiębiorstwa może w okolicznościach konkretnej sprawy stanowić jednocześnie zwiększenie użyteczności nieruchomości należącej do tego przedsiębiorstwa (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 8 września 2006 r., II CSK 112/06, Mon. Prawn. 2006, nr 19, s. 1016; z 10 lipca 2008 r., III CSK 73/08, nie publ.; z 5 czerwca 2009 r., I CSK 392/08, nie publ.; z 4 października 2006 r., II CSK 119/06, Mon. Prawn. 2006, nr 21, s. 1128).

Z czasem w orzecznictwie Sądu Najwyższego doszedł do głosu pogląd, że możliwe jest nabycie przez zasiedzenie przed 3 sierpnia 2008 r. służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu, ustanawianej nie na rzecz każdorazowego właściciela nieruchomości władnącej, bo tej w ogóle nie ma potrzeby identyfikować, ale bezpośrednio na rzecz Skarbu Państwa (do 1 lutego 1989 r.) albo przedsiębiorcy przesyłowego (od 1 lutego 1989 r.). Takie stanowisko zostało wyrażone w uchwałach Sądu Najwyższego z 7 października 2008 r., III CZP 89/08, BSN 2008, nr 10, s. 7; z 27 czerwca 2013 r., III CZP 31/13, BSN 2013, nr 6, s. 5; z 22 maja 2013 r., III CZP 18/13, OSNC 2013, nr 12, poz. 139; w wyroku Sądu Najwyższego z 12 grudnia 2008 r., II CSK 389/08, nie publ., w postanowieniach Sądu Najwyższego: z 22 lipca 2010 r., I CSK 606/09, nie publ.; z 14 listopada 2012 r., II CSK 120/12, nie publ.; z 6 lutego 2013 r., V CSK 129/12, nie publ.; z 14 czerwca 2013 r., 321/12, nie publ.).

Próbie pogodzenia obu poglądów na temat charakteru i konstrukcji służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu Sąd Najwyższy podjął w uzasadnieniu postanowienia z 16 stycznia 2013 r., II CSK 289/12 (nie publ.), w którym stwierdził, że odstępienie w drodze wykładni od konieczności określenia w czynności prawnej bądź orzeczeniu nieruchomości władnącej, na rzecz której wystąpił *ex lege* skutek zasiedzenia, nastąpiło w rezultacie odwołania się do pojęcia przedsiębiorstwa w ujęciu przedmiotowym i przyjęcia domniemania, że składnikiem przedsiębiorstwa przesyłowego jest zawsze taka nieruchomość. Przy tego rodzaju koncepcji brak określenia nieruchomości władnącej jest

tylko technicznym uproszczeniem służącym przyspieszeniu postępowania i nie świadczy o braku wystąpienia przesłanki merytorycznej w postaci nieruchomości władnącej (por. uchwała Sądu Najwyższego z 8 kwietnia 2104 r., III CZP 87/13, OSNC 2014, Nr 7-8, poz. 68).

W postanowieniach z 6 lipca 2011 r., I CSK 157/11 (BSN 2011, nr 11, s. 12), z 24 kwietnia 2002 r. V CKN 972/00 (OSP 2003, nr 7-8, poz. 100), z 14 lutego 2013 r., II CSK 389/12 (nie publ.), Sąd Najwyższy przeanalizował orzecznictwo dotyczące wymagań stawianych urządzeniu, decydujących o możliwości uznania je za trwałe i widoczne w rozumieniu przepisów o zasiedzeniu służebności.

W postanowieniach z 20 stycznia 2015 r., V CSK 26/14 (nie publ.) i z 21 stycznia 2015 r., IV CSK 203/14 (nie publ.), Sąd Najwyższy stwierdził, że prawo własności jest najszerszym prawem rzeczowym o charakterze bezwzględnym, co jednak nie znaczy, iż prawem absolutnym i na podstawie ustaw, zgodnie z art. 64 Konstytucji RP, może ono doznać w określonych ustawowo przypadkach ograniczenia treści i wykonywania. Takie ograniczenie dla właściciela nieruchomości obciążonej powstaje w razie ustanowienia lub zasiedzenia służebności gruntowej, w tym służebności przesyłu lub - przed 3 sierpnia 2008 r. - służebności odpowiadającej jej treścią. Skoro państwowe osoby prawne wykonywały na podstawie art. 128 § 2 k.c. w imieniu własnym względem zarządzanego mienia ogólnonarodowego uprawnienia płynące z własności państwowej według reguł prawa cywilnego, to granice tego wykonywania mieściły się w dyspozycji normy art. 140 k.c. Przedsiębiorstwa państwowe wykonywały posiadanie mogące doprowadzić do zasiedzenia służebności gruntowej, z tym zastrzeżeniem, że pod rządem art 128 k.c. nabycie takiego prawa następowało do jednolitego funduszu własności państwowej. W świetle przytoczonych wyżej poglądów, odpowiedź na pytanie, od jakiej daty może rozpocząć się bieg terminu zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu, jawi się jako dość oczywista. Datą tą jest bowiem moment, w którym przedsiębiorstwo państwowe działające jako osoba prawna ale w sferze prawa rzeczowego na dobro jednolitego funduszu własności państwowej, zaczęło w odniesieniu do konkretnej nieruchomości podejmować działania świadczące o tym, że nieruchomość tę wykorzystuje na potrzeby prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej.

W uchwale z 22 maja 2013 r., III CZP 18/13, Sąd Najwyższy wyjaśnił, że okres występowania na nieruchomości stanu faktycznego odpowiadającego treści służebności przesyłu przed wejściem w życie art. 305¹-305⁴ k.c. podlega doliczeniu do czasu posiadania wymaganego do zasiedzenia tej służebności.

Z uwagi na powyższe, na podstawie art. 398⁹ § 1 k.p.c., orzeczono jak w postanowieniu. Sąd Najwyższy nie orzekł o kosztach postępowania kasacyjnego na rzecz uczestnika postępowania, gdyż ten sformułował w odpowiedzi na skargę kasacyjną stosowny wniosek o ich przyznanie wyłącznie na wypadek przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wraz z wnioskiem o jej oddalenie.

jw